

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yleisestä asumistuesta ja eläkkeensaajan asumistuesta annettujen lakien muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yleisestä asumistuesta ja eläkkeensaajan asumistuesta annettujen lakien muuttamisesta (HE 126/2024 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunto

Asiasta on annettu seuraava lausunto:

- perustuslakivaliokunta PeVL 50/2024 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Mikko Horko, sosiaali- ja terveysministeriö
- budjettineuvos Outi Luoma-Aho, valtiovarainministeriö
- erityisasiantuntija Marjut Vuorela, vanhusasiavaltuutetun toimisto
- johtava tutkija Teemu Lyytikäinen, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- juristi Rita Lääkkölä, Kansaneläkelaitos
- johtava tutkija Timo Kauppinen, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- erityisasiantuntija Laura Hassi, Suomen Kuntaliitto
- lakiasiaainjohtaja Sanna Auressalmi, Helsingin kaupungin asunnot Oy
- edunvalvonnan suunnittelija Timo Vuori, Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry
- järjestöjohtaja Sari Kokko, Näkövammaisten liitto ry edustaen Vammaisfoorumia
- erityisasiantuntija Anna Järvinen, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- yhteiskuntasuhdepäällikkö Juho Kärkkäinen, Suomen Vuokranantajat ry
- työmarkkina-asioiden päällikkö Harri Hellstén, Suomen Yrittäjät ry
- toiminnanjohtaja Anne Viita, Vuokralaiset VKL ry

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen, Lapsiasiavaltuutetun toimisto
- työ- ja elinkeinoministeriö
- Eläketurvakeskus

Valiokunnan mietintö StVM 22/2024 vp

- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus
- Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy
- Tampereen kaupunki
- Takuusäätiö sr
- Eläkkeensaajien Keskusliitto EKL ry
- FDUV, förbundet för personer med utvecklingsstörning eller annan intellektuell funktionsnedsättning rf
- Kiinteistönomistajat ja rakennuttajat Rakli ry
- Kohtuuhintaisten vuokra- ja asumisoikeustalojen omistajat - KOVA ry
- STTK ry
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- Suomen Kiinteistöliitto ry
- Suomen Opiskelija-Allianssi - OSKU ry
- Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry
- Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Akava ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi yleisestä asumistuesta annettua lakia ja eläkkeensaajan asumistuesta annettua lakia.

Esityksen mukaan tuen määräytymisperusteisiin palautettaisiin varallisuusharkinta ja asumistuessa huomioon otettavia enimmäisasumismenoja koskevaa kuntaryhmitystä tarkistettaisiin. Yrittäjän tuloja koskevaa säännöstä täsmennettäisiin.

Eläkkeensaajan asumistuen määräytymisperusteita muutetaan vastaavasti ja omaisuuden ja tulojen vaikutusta kiristettäisiin. Lisäksi tehtäisiin joitain teknisluontoisia täsmennyksiä.

Esitys perustuu pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmaan ja vuosien 2025—2028 julkisen talouden suunnitelmaan.

Esitys liittyy valtion vuoden 2025 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Esityksessä ehdotetaan muutoksia yleiseen asumistukeen ja eläkkeensaajan asumistukeen. Esityksen tavoitteena on Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman ja vuosien 2025—2028 julkisen talouden suunnitelman linjausten mukaisesti vahvistaa julkista taloutta ja hillitä asumistukimenojen kasvua.

Yleiseen asumistukeen ehdotetaan palautettavaksi varallisuusharkinta eli omaisuus vaikuttaa jatkossa myönnettävään asumistukeen. Lisäksi yleisen asumistuen kuntaryhmiä ehdotetaan tarkistettavaksi ja yrittäjän tulojen arviointia täsmennettäväksi. Lakiin ehdotetaan myös lisättäväksi mahdollisuus myöntää yleinen asumistuki takautuen tai korottaa tukea takautuen erityisestä syystä pidemmältä kuin yhden kuukauden ajalta, jolloin asumistuen takautuvan etuuden maksamista koskevat säännökset vastaavat muissa etuuksissa olevia säännöksiä.

Eläkkeensaajan asumistuessa omaisuuden vaikutusta myönnettävään etuuteen ehdotetaan kiristettäväksi nykyisestä. Lisäksi eläkkeensaajan asumistuen tuloharkintaa kiristetään nostamalla liisäomavastuuprosenttia nykyisestä 41,3 prosentista 43,5 prosenttiin.

Yleisen asumistuen muutosten arvioidaan vahvistavan julkista taloutta noin 11,5 milj. euroa vuodessa ja eläkkeensaajan asumistuen muutosten noin 25,4 milj. euroa vuodessa, kun otetaan huomioon toimeentulotukimenojen ja hyvinvointialueiden menojen lisääntyminen. Asumistuen muutokset tulevat voimaan asteittain, kun asumistukia tarkistetaan, joten säästöjen arvioidaan toteutuvan täysimääräisinä vuodesta 2027 eteenpäin.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta kannattaa esityksen tavoitteita julkisen talouden vahvistamisesta ja asumistukimenojen kasvun hillitsemisestä. Vuonna 2023 asumistukia maksettiin yhteensä 2 379 milj. euroa yli 400 000 ruokakunnalle. Yleisen asumistuen menojen kasvun hillitsemiseksi on jo tehty (HE 74/2023 vp) kuluvan vuoden alusta ja vuoden 2025 alusta voimaantulevia muutoksia, joiden arvioidaan vähentävän yleisen asumistuen menoja vuositasolla 385 milj. eurolla. Lisäksi eläkkeensaajan asumistuen menojen kasvua hillitsee etuuksien indeksijäädytys vuosille 2024—2027. Valiokunta korostaa, että tuen tason muutosten lisäksi asumistukimenojen kasvun hillitseminen edellyttää työllisyyden vahvistamista, suunnitelmallista asuntopolitiikkaa ja kohtuuhintaisten asuntojen saatavuuden lisäämistä.

Valiokunta pitää tarkoituksenmukaisena, että käsiteltävänä olevassa esityksessä ehdotetaan suunnattavaksi asumistukeen budjetoidut säästöt niin, että tukea kohdennetaan pienituloisimmille ja vähävaraisimmille tuensaajille. Valiokunta kannattaa lakiehdotusten hyväksymistä jäljempänä tässä mietinnössä ehdotetuilla hallintaoikeuden rasittaman omaisuuden huomioon ottamista koskevin muutosehdotuksin. Esityksessä ehdotettujen muutosten vaikutukset asumistuen tasoon ovat maltilliset eikä muutoksilla todennäköisesti ole merkittäviä vaikutuksia asumisvalintoihin. Valiokunta kiinnittää kuitenkin mietinnössään huomiota asumistukeen kohdistuvien säästöjen ja eri etuusmuutosten yhteisvaikutuksiin erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ihmisryhmien toimeentuloon.

Valiokunnan mietintö StVM 22/2024 vp

Ehdotetut muutokset koskevat myös yleisen asumistuen piirissä olevia opiskelijoita, jotka ovat kuitenkin eduskunnan käsiteltävänä olevan hallituksen esitykseen (HE 160/2024 vp) sisältyvän lakiehdotuksen perusteella siirtymässä opintotukilain asumislisäjärjestelmän piiriin 1.8.2025 alkaen. Opiskelijoiden asumisen tukeen vaikuttavat siten lyhyen aikavälin sisällä useat eri muutokset. Valiokunnan sosiaali- ja terveysministeriöltä saaman selvityksen mukaan nyt käsiteltävänä olevien yleistä asumistukea koskevien muutosten voimaantulon porrastaminen yhden tuensaajaryhmän osalta ei kuitenkaan ole toimeenpanon kannalta mahdollista toteuttaa tällä aikataululla.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 50/2024 vp) tarkastellut ehdotettuja muutoksia perustuslain 19 §:n 4 momentin kannalta. Säännöksen mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä. Lisäksi perustuslakivaliokunta on tarkastellut ehdotettuja muutoksia perustoimeentuloturvaan koskevan 19 §:n 2 momentin kannalta. Lausunnon mukaan ehdotetut muutokset yleiseen asumistukeen ja eläkkeensaajan asumistukeen eivät merkitse olennaista puuttumista perustoimeentulon turvaan. Ne eivät myöskään muodostu perustuslain 19 §:n 4 momentin kannalta ongelmallisiksi eivätkä myöskään tee tyhjäksi perus- ja ihmisoikeusvelvoitteiden ydinsisältöä (ks. myös PeVL 14/2023 vp, kappale 13). Lakiehdotukset voidaan siten käsitellä tavallisen lainsäätämisyksityksessä.

Varallisuusharkinta yleisessä asumistuessa

Varallisuusharkinta poistettiin yleisestä asumistuesta vuoden 2015 voimaan tulleen lain kokonaisuudistuksessa (938/2014), jonka tavoitteena oli selkeyttää ja yksinkertaistaa järjestelmää. Omaisuuden huomioon ottamisen katsottiin tuolloin tarpeettomasti mutkistavan tuen hakemis- ja myöntämismenettelyä, koska asumistuensaajilla on vain harvoin tuloksi luettavaa omaisuutta (HE 52/2014 vp, s. 12). Myös nyt käsiteltävänä olevan esityksen mukaan (s. 14) suurimmalla osalla yleisen asumistuen saajista ei ole nettovarallisuutta, joten varallisuusharkinta kohdistuu vain pieneen osaan yleisen asumistuen saajista.

Esityksen mukaan ruokakunnan saamiin, tuen määrään vaikuttaviin tuloihin lisätään omaisuudesta 20 prosenttia siltä osin kuin omaisuuden määrä velkojen vähentämisen jälkeen ylittää 10 000 euroa, jos ruokakuntaan kuuluu yksi aikuinen ja 20 000 euroa, jos ruokakuntaan kuuluu enemmän kuin yksi aikuinen. Tukea ei myönnetä jatkossa lainkaan, jos ruokakunnan jäsenten yhteenlaskettu nettovarallisuus on vähintään 50 000 euroa.

Omaisuusharkinnan palauttamisen arvioidaan vähentävän valtion asumistukimenoja vuositasolla noin 8 milj. euroa vuodesta 2026 alkaen. Varallisuusharkinnan palauttamisen vaikutukset toimeentulotukimenoihin ovat esityksen mukaan vähäiset, koska omaisuus estää yleensä myös toimeentulotuen myöntämisen.

Varallisuusharkinnan palauttaminen pienentää niiden ruokakuntien asumistukea ja käytettävissä olevia tuloja, joiden omaisuus ylittää edellä mainitut varallisuusrajat. Muutoksen suuruus riippuu kotitalouden koosta, asuinpaikasta, tulotasosta, asumismenoista sekä omaisuuden määrästä. Esityksen mukaan tuki pienenee arviolta noin 3 700 kotitaloudella, joista vajaalla 2 200 kotitaloudella tuki lakkaa kokonaan. Niissä kotitalouksissa, joissa varallisuusharkinta vaikuttaa asumistuen määrään, tuki pienenee keskimäärin noin 181 euroa. Hallituksen esityksessä on tarkasteltu varallisuusharkinnan palauttamista kotitaloustyypeittäin taulukossa 3 (s. 16), jonka mukaan kes-

Valiokunnan mietintö StVM 22/2024 vp

kimääräiset tuen muutokset vaihtelevat yksinasuvien kotitalouksien 157 eurosta yksinhuoltajatalouksien 266 euroon. Arviot ovat kuitenkin vain suuntaa-antavia ja niihin liittyy epävarmuuksia, koska yleisen asumistuen saajien varallisuudesta ei ole tällä hetkellä olemassa rekisteritietoja.

Valiokunta pitää perusteltuna varallisuusharkinnan tavoitetta pyrkiä kohdentamaan asumistukea sitä eniten tarvitseville ja taloudellisesti kaikkein vähävaraisimmille ruokakunnille. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että kaikki yleisen asumistuen saajat ovat pienituloisia eikä kaikki omaisuus ole aina helposti realisoitavissa. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on lisäksi kiinnitetty huomiota siihen, että tulot voivat laskea äkillisesti esimerkiksi sairastumisen tai vammautumisen vuoksi, jolloin omaisuus voidaan joutua realisoimaan hyvin nopealla aikataululla kulujen kattamiseksi.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty lisäksi huomiota siihen, että varallisuusharkinta monimutkaistaa asumistukijärjestelmää ja lisää tuen myöntämiseen liittyvää hallinnollista työtä Kansaneläkelaitoksessa. Kansaneläkelaitoksen alustavan arvion mukaan kaikki nyt ehdotettavat muutokset asumistukeen lisäävät Kansaneläkelaitoksen etuuskäsittelyyn kuluja toimintamenoja vuositasona vuodesta 2026 alkaen noin 4,8 milj. euroa, koska varallisuustietojen selvittäminen ja arvioiminen sekä asiakkaiden neuvontatarpeet lisäävät työmäärää. Työmäärän lisäyksestä aiheutuva toimeenpanokustannusten nousu on siten yli puolet varallisuusharkinnasta syntyvästä 8 milj. euron säästöstä.

Lakiehdotuksessa luetellaan asumistuessa huomioon otettavat omaisuuslajit. Valiokunta pitää perusteltuna, että omaisuutena ei oteta huomioon omaa asuntoa tai omassa käytössä olevaa vapaa-ajan asuntoa, ruokakunnan jäsenen osuutta jakamattomassa kuolinpesässä, asuntosäästöpalkkiotilillä olevia talletuksia eikä lapsen omaisuutta. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on kuitenkin kiinnitetty huomiota siihen, että toimeenpanossa on vaikea arvioida, milloin vapaa-ajan asunto on hakijan omassa käytössä, vaikka verotustietojen perusteella voidaan erottaa vapaa-ajan asunto muista kiinteistöistä. Valiokunta toteaa, ettei esimerkiksi lyhytaikainen tai pienimuotoinen vuokraus siirrä vapaa-ajan asuntoa pois hakijan omasta käytöstä.

Ehdotettu säännös vastaa pääosin eläkkeensaajan asumistuessa olevaa vastaavaa säännöstä ja yleisessä asumistuessa ennen 1.1.2015 voimassa ollutta sääntelyä. Säännöksen ja sen vakiintuneen tulkinnan mukaan ratkaisevaa on nimenomaan omistaminen, ei se, onko omaisuus omistajan hallinnassa. Näin ollen omaisuus otetaan asumistuen myöntämisessä huomioon, vaikka tuenhakijalla ei ole siihen hallintaoikeutta. Valiokunta ei pidä perusteltuna, että hallintaoikeuden raskittama omaisuus otetaan omaisuutena huomioon, koska omistaja ei voi hallintaoikeuden raskittamaa omaisuutta hyödyntää tai realisoida. Valiokunta ehdottaa tämän vuoksi jäljempää yksityiskohtaisissa perusteluissa muutettavaksi 1. lakiehdotuksen 13 §:ää siten, että omaisuutta ei oteta huomioon, jos ruokakunnan jäsenellä ei ole siihen hallintaoikeutta.

Yleisen asumistuen kuntaryhmien muutokset

Asumistuessa huomioon otettavia enimmäisasumismenoja koskevaa kuntaryhmitystä ehdotetaan muutettavaksi niin, että Kouvola, Mikkeli, Pori, Kajaani, Lappeenranta ja Vaasa siirretään nykyisestä II kuntaryhmästä III kuntaryhmään. Esityksen mukaan kaikissa näissä kuudessa kunnassa tuensaajien keskimääräiset asumismenot ovat muun kuntaryhmän keskiarvon alapuolella

Valiokunnan mietintö StVM 22/2024 vp

kaiken kokoisissa ruokakunnissa. Kuntaryhmytyksen muutoksen arvioidaan vähentävän asumistukimenoja noin 5,3 milj. euroa vuodessa vuodesta 2026 lähtien. Muutos lisää toimeentulotukimenoja arviolta 1,8 milj. euroa, joten julkisen talouden menot laskevat noin 3,5 milj. euroa vuodessa.

Esityksen mukaan siirrettäviksi ehdotettavissa kuudessa kunnassa tukea maksettiin huhtikuussa 2024 yhteensä 32 529 ruokakunnalle, joista opiskelijaruokakuntia oli lähes puolet. Opiskelijat siirtyvät pois yleisestä asumistuesta opintotuen asumislisän piiriin 1.8.2025 alkaen. Muutos koskee kunnasta riippuen 68—80 prosenttia asumistukea saavista ruokakunnista. Kuntaryhmässä II yhden hengen ruokakunnan enimmäisasumismeno on 447 euroa kuukaudessa ja kuntaryhmässä III 394 euroa kuukaudessa. Jos tukea saavan todelliset asumismenot ovat yli 447 euroa kuukaudessa, ja hänelle maksetaan täyttä asumistukea, tuki pienenee nykyisestä 312,9 eurosta 275,8 euroon kuukaudessa.

Muutos pienentää asumistukea noin 11 700 ruokakunnalla ja noin 700 ruokakunnan tuki lakkaa kokonaan, kun ei oteta huomioon asumistuen piiristä pois siirtyviä opiskelijoita. Muutoksen suuruus riippuu ruokakunnan koosta, tuloista ja asumismenoista. Keskimäärin enimmäisasumismenot laskevat 13 prosenttia, ja asumistuet pienenevät keskimäärin 28 euroa kuukaudessa. Ruokakuntatyyppin mukaan tarkasteltuna (taulukko 8, s. 19) muutos vaikuttaa useimmin yksinasuviin, joiden asumistuki pienenee keskimäärin 27 eurolla kuukaudessa, ja yhden huoltajan ruokakuntiin, joiden asumistuki pienenee keskimäärin 34 eurolla kuukaudessa. Pienin keskimääräinen vaikutus on kahden huoltajan ruokakunnilla, joiden asumistuki pienenee keskimäärin 17 euroa kuukaudessa.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty huomiota siihen, että siirtolistalla olevissa kunnissa tuensaajien keskimääräiset asumismenot ovat alhaisempia kuin kuntien keskimääräinen vuokrataso, koska tuensaajia on jo ohjautunut asumaan halvemmissa ja laadultaan heikommassa asunnoissa. Kuntaryhmytyksen muutoksen arvioidaan lisäävän halvempien asuntojen kysyntää ja voimistavan edelleen vuokramarkkinoiden eriytymistä. Asiantuntijakuulemisessa tuotiin myös esille, että näissä kunnissa on pulaa erityisesti sopivan kokoisista, esteettömistä ja palvelujen lähellä sijaitsevista asunnoista, ja asuntokannan korjaamiseen on vaikea saada rahoitusta. Lisäksi asumisen kustannukset ja korkojen nousu vaikuttavat myös valtion tukemaan asuntotuotantoon, mikä näkyy vuokratason nousuna asunnon sijainnista riippumatta.

Valiokunnan sosiaali- ja terveysministeriöltä saaman selvityksen mukaan hallituksen esitystä valmisteltaessa jokaisen kuntaryhmä II:n kunnan asumistuen saajien keskimääräistä asumismenoa verrattiin enimmäisasumismenoihin sekä euromääräisesti että prosentuaalisesti, ja tässä vertailussa valitut kuusi kuntaa olivat kuusi viimeistä molemmilla tavoilla. Valiokunta korostaa, että kuntaryhmytyksen ajantasaisuutta tulee seurata ja arvioida, jotta enimmäisasumismenot heijastaisivat kuntien todellista vuokratasoa ja asumistuki kohdentuisi oikeudenmukaisesti.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että kuntaryhmytyksen muutos siirtää asumisen tuen painopistettä viimesijaiseen ja tarveharkintaiseen toimeentulotukeen. Esityksen mukaan noin 5 500 jo ennestään toimeentulotukea saavan ruokakunnan toimeentulotuki kasvaa asumistuen alenemista vastaavasti ja muutoksen myötä uusia toimeentulotukea saavia ruokakuntia tulee noin 200. Valiokunta toistaa näkemyksensä (mm. StVM 13/2023 vp, StVM 14/2023 vp, StVM 6/2024 vp,

Valiokunnan mietintö StVM 22/2024 vp

StVM 12/2024 vp, StVM 13/2024 vp, StVM 19/2024 vp) siitä, että sosiaaliturvan kokonaisuuden ja kannustavuuden kannalta ei ole tarkoituksenmukaista lisätä toimeentulotuen tarvetta ensisijaisen etuuksien muutoksilla.

Yrittäjän tulojen arviointia koskevan säännöksen tarkentaminen

Yrittäjän tuloja koskevan säännöksen täsmentämisellä mahdollistetaan puuttuminen yksittäisiin tapauksiin, joissa yrittäjän eläkelain (1272/2006) tai maatalousyrittäjän eläkelain (1280/2006) perusteella vahvistettu työtulo poikkeaa olennaisesti yrittäjän todellisesta tulotasosta. Näissä tilanteissa Kansaneläkelaitos voi esityksen mukaan tehdä muiden rekisteritietojen perusteella kokonaisuuden yrittäjän tulotasosta.

Valiokunta pitää järjestelmän legitimitetin vahvistamisen kannalta perusteltuna, että räikeisiin yksittäistapauksiin voidaan jatkossa puuttua, mutta korostaa, että pääsääntöisesti yrittäjänä saadut tulot tulee aina ottaa huomioon vahvistetun YEL-työtulon perusteella. Yrittäjille vahvistettu YEL-työtulo on ollut kattavasti ja vakiintuneesti yrittäjien eläke- ja sosiaaliturvan määräytymisen perustana. Yrittäjän eläkelakiin on myös tehty vuoden 2023 alusta voimaan tulleella lain muutoksella täsmennyksiä (1157/2022, HE 102/2022 vp, StVM 32/2022 vp), joiden tarkoituksena on ollut saattaa yrittäjän vahvistettu työtulo vastaamaan paremmin oikeaa tilannetta ja vähentää alivakuutettujen yrittäjien määrää.

Eläkkeensaajan asumistuen muutokset

Eläkkeensaajan asumistuessa omaisuuden ja tulojen vaikutusta myönnettävään tukeen ehdotetaan kiristettäväksi. Vuositulon huomioimista korotetaan 8 prosentista 15 prosenttiin varallisuusrajan ylittävistä omaisuudesta, ja varallisuusrajoja lasketaan 13 205 eurosta 10 820 euroon ja avio- ja avopuolisoiden kohdalla 21 128 eurosta 17 312 euroon. Lisäomavastuuprosenttia eli lisäomavastuun määrää tulorajan ylittävistä tuloista ehdotetaan korotettavaksi 41,3 prosentista 43,5 prosenttiin.

Eläkkeensaajan asumistuen muutosten arvioidaan vähentävän eläkkeensaajan asumistuen kuluja vuositulolla noin 38,4 milj. euroa vuodesta 2027 alkaen. Toimeentulotuen kulujen arvioidaan kasvavan vuositulolla noin 0,4 milj. euroa.

Lisäomavastuun määräytymisen muutoksella ja omaisuusharkinnan kiristyksillä tukea on tarkoitus kohdentaa pienituloisimmille, vähävaraisimmille ja eniten tukea tarvitseville eläkkeensaajille. Valiokunta kuitenkin toteaa, että kaikki eläkkeensaajan asumistukea saavat ovat pienituloisia, ja lisäomavastuuprosenttiin ehdotettu muutos kohdistuu kaikkiin 203 000 eläkkeensaajan asumistuen saajiin, vaikka muutos onkin sitä suurempi, mitä suuremmat eläkkeensaajan tulot ovat.

Hallituksen esityksen mukaan ehdotetut muutokset pienentävät eläkkeensaajan asumistukea keskimäärin 15,60 euroa kuukaudessa. Tuki lakkaa kokonaan noin 7 600 saajalta. Omaisuuden vaikutuksen kiristäminen vaikuttaa vain niiden eläkkeensaajien tukeen, joilla on nettovarallisuutta. Tuensaajia, joilla omaisuuden kiristäminen vaikuttaa, arvioidaan olevan n. 37 000. Hallituksen esityksessä on kuvattu eläkkeensaajan asumistuen muutoksen vaikutuksia eri tulotasolla (Kuvio 10, s. 22) ja eri omaisuustasoilla (Kuvio 11, s. 23).

Valiokunnan mietintö StVM 22/2024 vp

Valiokunnan sosiaali- ja terveysministeriöltä saaman selvityksen mukaan suurimmalla osalla, eli noin 176 000:lla eläkkeensaajan asumistuen saajista, tuki pienenee muutosten johdosta alle 25 euroa kuukaudessa. Tuensaajista noin 12 700:lla tuki pienenee 25—50 euroa kuukaudessa, 11 600:lla 50—100 euroa kuukaudessa, 3 700:lla 100—150 euroa kuukaudessa, 1 000:lla 150—200 euroa kuukaudessa ja 200:lla yli 200 euroa kuukaudessa.

Valiokunta toteaa, että pienituloisten eläkkeensaajien toimeentuloon ja asumiseen asumistuen tuella on iso merkitys. Eläkkeensaajilla on työikäisiä rajallisemmat mahdollisuudet nostaa tulotasoaan esimerkiksi työnteolla, ja lisäomavastuun nostaminen heikentää myös työn teon kannusteita niiden eläkkeensaajien osalta, jotka pystyvät vielä työskentelemään. Osa eläkkeensaajista voi myös tarvita esteetöntä tai apuvälineiden tai avustajien tarpeen vuoksi isompaa asuntoa, mikä voi rajoittaa heidän mahdollisuuksiaan hakeutua edullisempaan vuokra-asuntoon. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on lisäksi esitetty huoli erityisryhmien ARA-vuokra-asuntojen investointiavustusten, esteettömyysavustusten sekä iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden asuntojen korjausavustusten vähenemisen vaikutuksista tarpeenmukaisten kohtuuhintaisten asuntojen saatavuuteen. Valiokunta korostaa, että eläkkeensaajan asumistuen muutosten vaikutuksia eläkkeensaajien toimeentuloon ja asumiseen on arvioitava ja seurattava.

Eläkkeensaajan asumistuen muutoksilla on vaikutuksia myös hyvinvointialueiden talouteen. Esi-tyksen mukaan noin 38 500 eläkkeensaajan asumistuen saajaa asuu palveluasunnossa. Asumistuen muutokset vaikuttavat niistä perittävän asiakasmaksun määrään etenkin pienituloisemmilla asumistuen saajilla, koska hyvinvointialue perii palveluasumisesta kuukausimaksua, joka on enintään 85 prosenttia asiakkaan kuukausituloista ja asiakkaalle on jäätävä käyttövaraa vähintään 182 euroa kuukaudessa. Näissä tilanteissa asumistuen muutoksilla ei vaikutusta asiakkaan käytettävissä oleviin tuloihin, mutta hyvinvointialueiden keräämien palveluasumisen asiakasmaksutuottojen arvioidaan laskevan enintään 12,6 milj. euroa, kun muutokset ovat täysimääräisesti voimassa vuonna 2027.

Yhteisvaikutukset ja seuranta

Yleiseen asumistukeen on tehty etuutta alentavia muutoksia jo vuoden 2024 alussa voimaantulleilla muutoksilla (HE 74/2023 vp). Lisäksi yleisen asumistuen saajiin vaikuttavat myös työttömyysturvaan tehdyt muutokset (HE 73/2023 vp, HE 13/2024 vp, HE 135/2024 vp), etuuksien indeksijäädytys (HE 75/2024 vp) sekä toimeentulotuen asumismenojen kiristäminen (HE 58/2024 vp). Terveystuon asiakasmaksujen korotukset, lääkkeiden omavastuiden muutokset, lääkkeiden arvonlisäverokannan korotus sekä yleisen arvonlisäverokannan nostaminen vaikuttavat yleisen asumistuen saajien lisäksi erityisesti myös eläkkeensaajan asumistuen saajien toimeentuloon.

Valiokunta toteaa, että etuuksiin kohdistuvat säästöt lisäävät asumistuen tarvetta ja asumistukeen tehdyt muutokset sekä toimeentulotuen asumismenoja koskevan sääntelyn kiristyminen heikentävät asukkaiden vuokranmaksukykyä. Tämä voi lisätä asukkaiden taloudellisia ongelmia ja velkaantumista sekä pidemmällä aikavälillä vuokravelkahäätöjen määrää, jolloin kuntien asumisneuvonnan tarve korostuu. Valiokunta on jo edellisiä asumistukeen kohdistuvia säästöjä käsitellessään korostanut kuntien asumisneuvonnan riittävän resursoinnin merkitystä (StVM 14/2024

Valiokunnan mietintö StVM 22/2024 vp

vp). Myös kohtuuhintaisten asuntojen kysyntä voimistuu asumistukimuutosten vuoksi, mutta niiden saatavuus voi heikentyä, kun ARA-tuotantoa hallitusohjelman mukaisesti vähennetään.

Sosiaali- ja terveysministeriön syksyllä 2024 julkaisemissa muistioissa on arvioitu hallituksen vuosille 2024 ja 2025 toteuttamien tai valmistelussa olevien toimeentuloturvaa koskevien muutosten yhteisvaikutuksia kotitalouksien taloudelliseen asemaan (*Vuosien 2024 ja 2025 sosiaaliturvamuu-
tosten yhteisvaikutukset kotitalouksien taloudelliseen asemaan*, STM 2024) sekä toimeentuloturvaa ja sosiaali- ja terveyspalveluita koskevien muutosten suhdetta perus- ja ihmisoikeusvelvoitteisiin (*Vuosien 2024 ja 2025 toimeentuloturva- ja sosiaali- ja terveyspalvelulainsäädännön muutosten yhteisvaikutukset eri ihmisryhmien perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen*, STM 2014).

Taloudellisia vaikutuksia koskevan muistion mukaan vuosien 2024—2025 muutokset kasvattavat väestön suhteellista pienituloisuusastetta ja tuloeroja, mutta muutokset selittyvät pääosin jo kuluvana vuonna voimaan tulleilla sosiaaliturvamuu-
toksilla, ja vuonna 2025 voimaan tulevilla muutoksilla on pienempi vaikutus. Huomattavampia (vähintään 5 %:n muutos) tulonmenetyksiä kohdistuu muistion mukaan noin 7 prosenttiin väestöstä ja ne keskittyvät pääosin kolmeen pienituloisimpaan tulokymmenykseen. Selvityksen perusteella yleinen asumistuki on kokonaisvaikutusten kannalta merkittävimpiä etuuksia yhdessä työttömyysturvan ja perustoimeentulotuen kanssa. Alimmassa tulokymmenyksessä käytettävissä olevia tuloja vähentää eniten yleisen asumistuen muutokset. Arvioissa ei ole otettu huomioon mahdollisia käyttäytymisvaikutuksia, kuten työllistymistä. Muistion mukaan työllisyysvaikutusten huomioiminen lieventäisi etuusmuutosten vaikutuksia.

Perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia koskevan muistion mukaan vuosien 2024 ja 2025 muutosten merkittävimmät vaikutukset kohdistuvat jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa oleviin eli pienituloisiin ja julkisia palveluita paljon käyttäviin henkilöihin. Muistiossa kiinnitetään huomiota asumistuen muutosten vaikutuksiin pienituloisuuden lisääntymiseen sekä tulotason mukaiseen alueellisen eriytymisen vahvistumiseen. Lapsiperheiden osalta tuodaan erityisesti esille, että edullisempi asuminen voi tarkoittaa lapsiperheissä ahtaampaa asumista tai muuttoa halvemman asumisen paikkakunnalle tai halvemmalle alueelle paikkakunnan sisällä, mikä vaikuttaa myös lapsen elinympäristöön ja vertaissuhteisiin.

Asumistuen muutosten ei arvioida kohdentuvan voimakkaimmin kaikista heikommassa asemassa oleviin, mutta vammaisten henkilöiden osalta muistiossa tuodaan esille vammaisten henkilöiden asumiseen liittyvät erityistarpeet. Lisäksi valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille, että asuinympäristöllä, asunnon ja ympäristön esteettömyydellä sekä liikenneyhteyksillä on suuri merkitys vammaisten yhdenvertaisen osallistumisen kannalta, joten muuttaminen voi olla vammaiselle henkilölle kuormittavampaa kuin vammattomalle. Vammaisen henkilön asuntoon on myös voitu tehdä vammaispalvelulain (380/1987) mukaisia asunnonmuutostöitä, joiden purkaminen ja siirtäminen uuteen asuntoon aiheuttaa ylimääräisiä kustannuksia hyvinvointialueelle.

Valiokunta korostaa, että asumistukeen tehtyjen muutosten vaikutuksia kotitalouksien toimeentuloon ja asumiseen sekä asumistuen ja muiden etuuksien muutosten yhteisvaikutuksia on seurattava ja arvioitava sekä tarvittaessa muutettava sääntelyä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan esityksessä ehdotettujen muutosten seuranta ja lainsäädännön yhteisvaikutusten jälkiarvi-

Valiokunnan mietintö StVM 22/2024 vp

ointi kytkeytyvät perusturvan riittävyyden lakisääteiseen arviointitoimintaan. Perusturvan riittävyyden arviointia tullaan valiokunnan saaman selvityksen mukaan kehittämään tulevina vuosina, kun arvioidaan perusturvan riittävyyttä etuuksien tason, perusoikeuksien ja kansainvälisten velvoitteiden kannalta. Valiokunta pitää tärkeänä, että perusturvan riittävyyden arvioinnissa otetaan huomioon eri etuusmuutosten yhteisvaikutukset.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

13 §. Tulo omaisuudesta. Valiokunta ehdottaa pykälän 5 momenttia täydennettäväksi siten, että omaisuutta ei oteta huomioon, jos ruokakunnan jäsenellä ei ole siihen hallintaoikeutta. Hallintaoikeus ei aina selviä verotustiedoista, joten ruokakunnan jäsenen on näissä tilanteissa osoitettava Kansaneläkelaitokselle, että hänellä ei ole hallintaoikeutta omaisuuteensa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 126/2024 vp sisältyvän 2. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 126/2024 vp sisältyvän 1. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotus)

Valiokunnan muutosehdotus

1.

Laki

yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) 27 §:n 3 momentti,
sellaisena kuin se on laissa 1143/2017,
muutetaan 10 §:n 3 momentti, 12 §:n 4 ja 5 momentti, 18 §, 19 §:n 1 momentti ja 51 §:n 1 momentti,

Valiokunnan mietintö StVM 22/2024 vp

sellaisina kuin niistä ovat 10 §:n 3 momentti laissa 1241/2023 ja 51 §:n 1 momentti laissa 1143/2017, sekä

lisätään lakiin siitä lailla 1241/2023 kumotun 13 §:n tilalle uusi 13 § seuraavasti:

10 §

Enimmäisasumismenot

Kunnat jaetaan kuntaryhmiin seuraavasti:

- 1) I kuntaryhmään kuuluvat: Espoo, Helsinki, Kauniainen ja Vantaa;
- 2) II kuntaryhmään kuuluvat: Hyvinkää, Hämeenlinna, Joensuu, Jyväskylä, Järvenpää, Kerava, Kirkkonummi, Kuopio, Lahti, Lohja, Nokia, Nurmijärvi, Oulu, Porvoo, Raisio, Riihimäki, Rovaniemi, Seinäjoki, Sipoo, Siuntio, Tampere, Turku, Tuusula ja Vihti;
- 3) III kuntaryhmään kuuluvat muut kuin 1 tai 2 kohdassa mainitut kunnat.

12 §

Asumistuessa huomioon otettavat tulot

Poiketen siitä, mitä 1 momentissa säädetään:

1) yrittäjänä, maatalousyrittäjänä sekä apurahan saajana saatu tulo otetaan huomioon yrittäjän eläkelain (1272/2006) ja maatalousyrittäjän eläkelain (1280/2006) perusteella vahvistetun työtulon mukaisena, jollei yrittäjän tulotasoa kuvaavista muista tiedoista ilmene, että yrittäjän tulotaso on vähintään kaksinkertainen vahvistettuun työtuloon verrattuna; sekä

2) metsätalouden tulona otetaan huomioon varojen arvostamisesta verotuksessa annetun lain (1142/2005) 7 §:n 3 momentin mukaan vahvistettu metsän keskimääräinen vuotuinen tuotto kerrottuna metsän pinta-alalla.

Korko- ja osinkotulot otetaan tuloina huomioon, jos ruokakunnan jäsenen henkilökohtaiset korko- ja osinkotulot yhteensä ylittävät 10 euroa kuukaudessa. Korkotuloja arvioitaessa talletuksista vähennetään käyttövaroina 2 000 euroa. Vähennys tehdään jokaisen ruokakunnan jäsenen talletuksista erikseen.

13 §

Tulo omaisuudesta

Edellä 12 §:ssä tarkoitettuihin tuloihin lisätään ruokakuntaan kuuluvien henkilöiden yhteenlasketusta 2 momentin mukaisesta omaisuudesta 20 prosenttia jaettuna kahdellatoista siltä osin kuin se ylittää 10 000 euroa, jos ruokakuntaan kuuluu yksi aikuinen ja 20 000 euroa, jos ruokakuntaan kuuluu enemmän kuin yksi aikuinen. Omaisuudesta vähennetään velat lukuun ottamatta kulutusluottoja ja muita lyhytaikaisia velkoja.

Pysyviä kuukausituloja laskettaessa otetaan omaisuutena huomioon ruokakuntaan kuuluvan henkilön omistamat:

Valiokunnan mietintö StVM 22/2024 vp

- 1) kiinteistöt lukuun ottamatta omassa käytössä olevia vapaa-ajan asuntoja;
- 2) elinkeinotoiminnan ja maatalouden varat sekä osuudet yhtymien varoista;
- 3) asunto-osakkeet;
- 4) metsäomaisuus;
- 5) talletukset, obligaatiot, joukkovelkakirjat ja muu vastaava omaisuus;
- 6) julkisesti noteeratut osakkeet ja sijoitusrahasto-osuudet; sekä
- 7) vakuutussijoitukset.

Edellä 1 ja 2 kohdassa tarkoitettu omaisuus otetaan huomioon verotuksessa vahvistetun tai lasketun arvon mukaisena. Metsäomaisuuden arvona otetaan huomioon 12 §:n 4 momentin 2 kohdassa tarkoitettu metsätalouden tulo kerrottuna luvulla kymmenen. Obligaatiot ja joukkovelkakirjat otetaan huomioon käyvän arvon mukaisina. Julkisesti noteeratun osakkeen ja sijoitusrahasto-osuuden arvoksi otetaan 70 prosenttia myöntö- tai tarkistusajankohtaa edeltävän vuoden viimeisen pörssipäivän arvosta. Vakuutussijoitukset otetaan huomioon takaisinostoarvoon.

Talletuksista vähennetään käyttövaroina 2 000 euroa. Vähennys tehdään jokaisen ruokakunnan jäsenen talletuksista erikseen.

Omaisuuksina ei kuitenkaan oteta huomioon ruokakunnan jäsenen osuutta kuolinpesässä, asun-
tosäästöpalkkiotilillä olevia talletuksia eikä lapsen omaisuutta. Omaisuuksia ei myöskään oteta huomioon, jos ruokakunnan jäsenellä ei ole siihen hallintaoikeutta. Ruokakunnan jäsenen on osoitettava, että hänellä ei ole hallintaoikeutta omaisuuteensa, ellei tämä ilmene verotustiedoista.

Jos ruokakunnan 2 momentin mukainen omaisuus velkojen ja käyttövaravähennyksen vähentämisen jälkeen on vähintään 50 000 euroa, asumistukeen ei ole oikeutta.

18 §

Takautuva hakuaika

Asumistuki myönnetään takautuvasti enintään hakemista edeltävältä kuukaudelta, jos tuen saamisen edellytykset ovat jo tuolloin täyttyneet. Samoin menetellään korotettaessa asumistukea 27 §:n perusteella. Erityisestä syystä asumistuki voidaan myöntää tai korottaa pidemmältä ajalta takautuvasti.

19 §

Asumistuen hakijan ilmoitusvelvollisuus

Asumistukihakemuksessa on ilmoitettava:

- 1) hakijan ja muiden ruokakuntaan kuuluvien henkilöllisyystiedot;
 - 2) asumismenot ja niiden määrittämiseksi tarvittavat tiedot;
 - 3) tiedot kaikkien ruokakuntaan kuuluvien henkilöiden 12 §:ssä tarkoitetuista tuloista ja 13 §:ssä tarkoitettusta omaisuudesta.
-

Valiokunnan mietintö StVM 22/2024 vp

51 §

Indeksisidonnaisuus

Tässä laissa säädettyt rahamäärät, lukuun ottamatta 12 §:ssä säädettyä käyttövaravähennyksen määrää, 13 §:ssä säädettyjä omaisuusrajoja ja käyttövaravähennyksen määrää, 16 §:ssä säädettyä pienintä perusomavastuuosuutta, 24 §:ssä säädettyä pienintä maksettavaa tukea, 20 ja 27 §:ssä säädettyjä tuensaajan ilmoitusvelvollisuutta ja tuen tarkistamista koskevia tulojen ja asumismenojen muutosten määriä sekä 10 §:ssä säädettyjä enimmäisasumismenoja, sidotaan hintatason muutoksiin kansaneläkeindeksistä annetun lain (456/2001) mukaisesti.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja sitä sovelletaan siitä ja myöhemmästä ajankohdasta myönnettävään tai tarkistettavaan tukeen.

2.

Laki

eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 11 ja 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain (571/2007) 11 §:n 3 momentti ja 12 §:n 5 momentti,
sellaisina kuin ne ovat, 11 §:n 3 momentti laissa 1229/2019 ja 12 §:n 5 momentti laissa 1154/2007, seuraavasti:

11 §

Asumismenojen omavastuuosuus

Lisäomavastuu on 43,5 prosenttia siitä vuositulon osasta, joka ylittää 7 415 euroa. Avio- tai avoliitossa olevan henkilön lisäomavastuu on 43,5 prosenttia siitä puolisoiden yhteenlasketun vuositulon osasta, joka:

- 1) ylittää 10 637 euroa, jos toisella puolisoilla ei ole oikeutta eläkkeensaajan asumistukeen; tai
- 2) ylittää 12 106 euroa, jos molemmilla puolisoilla on oikeus eläkkeensaajan asumistukeen.

Valiokunnan mietintö StVM 22/2024 vp

12 §

Vuositulo

Vuositulona otetaan lisäksi huomioon 15 prosenttia siitä 13 §:n mukaisesta omaisuudesta, josta on vähennetty velat ja jolla hakijan omaisuus ylittää 10 820 euroa tai avio- tai avopuolisoiden omaisuus yhteensä ylittää 17 312 euroa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja sitä sovelletaan siitä ja myöhäisemmästä ajankohdasta myönnettävään tai tarkistettavaan tukeen.

Helsingissä 27.11.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Krista Kiuru sd
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Kim Berg sd
jäsen Maaret Castrén kok
jäsen Bella Forsgrén vihr (osittain)
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Ville Merinen sd
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Anne Rintamäki ps
jäsen Pia Sillanpää ps
jäsen Markku Siponen kesk
jäsen Oskari Valtola kok
jäsen Henrik Wickström r
jäsen Ville Väyrynen kok
varajäsen Mari Kaunistola kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen

Valiokunnan mietintö StVM 22/2024 vp
Vastalause /vas, sd, vihr

Vastalause

Perustelut

Orpon hallitus on toteuttanut vuoden 2024 budjetissa historiallisen suuret leikkaukset yleiseen asumistukeen ja muuhun sosiaaliturvaan. Vaikka leikkauksien mittavat negatiiviset vaikutukset suomalaiseen yhteiskuntaan ovat jo näkyvissä mm. häätöjen määrän merkittävänä kasvuna, esittää hallitus jälleen uusia leikkauksia yleiseen asumistukeen ja eläkkeensaajan asumistukeen. Vaikka leikkauksia on perusteltu julkisuudessa mm. työllisyydellä ja vuokria alentavalla vaikutuksella, ei tutkimustieto tue kumpaakaan näistä perusteista. Nyt käsiteltävälle esitykselle ei ole osoitettavissa työllisyysvaikutuksia, ja hallituksen asuntopolitiikka kokonaisuudessaan uhkaa enemmänkin kiihdyttää asumiskulujen kasvua.

Yleisen asumistuen varallisuusharkinta poistettiin vuonna 2015 muun muassa sen byrokraattisuuden ja tarpeettoman hallinnollisen taakan vuoksi. Varallisuusharkinnan palauttaminen vähentää valtion asumistukimenoja arviolta vain 8 milj. euroa vuodessa. Kela taas on lausuntokierroksella arvioinut, että yleiseen asumistukeen ja eläkkeensaajan asumistukeen esitetyt muutokset lisäävät Kelan etuuskäsittelyyn kuluvia toimintamenoja vuositasolla noin 4,8 milj. euroa. Byrokratian kasvattaminen voi myös hidastaa tukihakemusten käsittelyä.

On myös huomioitava, että kaikki varallisuus ei ole helposti realisoitavissa. Esimerkiksi muuttotappiokunnassa sijaitsevien asuntojen myynti voi olla hidasta tai jopa mahdotonta, mikä voi johtaa kohtuuttomiin tilanteisiin. Varallisuusharkinnan palauttaminen leikkaa tukea arviolta noin 3 700 kotitaloudelta, joista vajaalla 2 200 kotitaloudella tuki lakkaa kokonaan. Niissä kotitalouksissa, joissa varallisuusharkinta vaikuttaisi asumistuen määrään tuki pienenesi keskimäärin noin 181 euroa kotitaloutta kohden. Kokonaisuudessaan päätöksen haitat ylittävät merkittävästi valtiontaloudelle tavoiteltavien säästöjen määrän, joiden toteutumiseen liittyy esityksenkin mukaan epävarmuutta.

Enimmäisasumismenoja koskevaa kuntaryhmitystä tarkistettaisiin esityksessä siten, että Kouvolaa, Mikkeliä, Pori, Kajaani, Lappeenranta ja Vaasa siirrettäisiin nykyisestä II kuntaryhmästä III kuntaryhmään. Näissä kunnissa asumistuen taso laskisi. Keskimäärin enimmäisasumismenot laskevat näissä kunnissa 13 prosenttia ja asumistuet pienenevät 28 euroa kuukaudessa.

Hallitus tarkastelee näiden kuntien vuokratasoa niiden tilastojen kautta, jotka koskevat tuensaa- jien vuokria. Heistä yhä suurempi osa on Kelan ohjeistamana muuttanut pienempiin ja laadultaan heikompiin asuntoihin, joissa vuokrataso on alle paikallisen keskimääräisen vuokratason. Tämä tilasto sopii siis yhä huonommin kuvaamaan paikallista vuokratasoa ja jatkossa tulisi arvioida missä määrin tuensaa- jien keskimääräinen vuokrataso on etäantynyt paikkakunnan keskimääräisestä vuokratasosta sekä paikkakunnan ARA-vuokratasosta.

Kuten valiokunnalle on tuotu esiin, siirtolistalla olevissa kunnissa on pulaa erityisesti sopivan ko- koisista, esteettömistä ja palvelujen lähellä sijaitsevista asunnoista, jotka sopivat myös ikäänty-ville. Ara-asuntokanta painottuu suuriin kaksioihin ja kolmioihin, kun taas hakijoista suurin osa on kuitenkin yhden tai kahden hengen talouksia. Siten asumismenojen nykyistäkin enimmäis-

Valiokunnan mietintö StVM 22/2024 vp
Vastalause /vas, sd, vihr

määrää vastaavia asuntoja ei ole kyseisissä kunnissa tarjolla riittävästi. Näin ollen kyse on pitkälti mekaanisesta lisäleikkauksesta kyseisissä kunnissa asuvien henkilöiden samaan yleisen asumistukeen, jota on jo kuluvan vuoden budjetilla leikattu merkittävästi.

Yleisen asumistuen kohdistuvien leikkauksien lisäksi esityksessä esitetään leikattavaksi myös eläkkeensaajan asumistukea. Muutokset vaikuttavat 203 000 eläkkeensaajan saamaan asumistukeen. Keskimäärin tuki pienenee noin 15,60 euroa kuukaudessa ja tuki lakkaa kokonaan noin 7 600 saajalta. Eläkkeensaajan asumistuen saajat ovat lähtökohtaisesti pienituloisia, ja nyt esitettävät leikkaukset kohdistuvat lähes kaikkiin tuensaajiin ja myös takuueläkkeen varassa oleviin. Ehdotetut heikennykset myös heikentäisivät eläkkeensaajien kannusteita työntekoon, sillä aiempaa suurempi osa työtuloista leikkaantuisi pois asumistuesta.

Vaikka esitetyissä heikennyksissä on merkittävää päällekkäisyyttä aiemmin toteutettujen sosiaaliturvaleyteikkauksien kanssa, ei muutosten yhteisvaikutuksia ole esityksessä arvioitu. Samoilte kotitalouksille ja henkilöille kasautuvien sosiaaliturvaleyteikkauksien lisäksi toimeentulon vaikeuksia lisäävät mm. kohtuuhintaisen asuntotuotannon heikentäminen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen ja lääkekustannuksien korottaminen. Kokonaisuudessaan Orpon hallituksen politiikkaa heikentää pienituloisten toimeentuloa ja vuokranmaksukykyä, mikä taas uhkaa johtaa ylivelkaantumisen, häätöjen ja lopulta asunnottomuuden yleistymiseen. Siten Suomi uhkaa muuttua asunnottomuuden torjunnan mallimaasta varoittavaksi esimerkiksi siitä, kuinka nopeasti epäonnistuneella asunto- ja sosiaalipolitiikalla myönteinen kehitys voidaan pilata.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotukset hylätään ja

että hyväksytään yksi lausumaehdotus. (Vastalauseen lausumaehdotus)

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että eläkkeensaajan asumistuen muutosten vaikutuksia eläkkeensaajan toimeentuloon ja asumiseen on arvioitava ja seurattava, ja valiokunnalle on annettava selvitys kevään 2027 aikana.

Helsingissä 27.11.2024

Aino-Kaisa Pekonen vas
Ilmari Nurminen sd
Krista Kiuru sd
Kim Berg sd
Ville Merinen sd
Bella Forsgrén vihr